

УДК 821.111

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307–4604.2023.1\(50\).285566](https://doi.org/10.18524/2307–4604.2023.1(50).285566)

**КОМПОЗИЦІЯ ТА АРХІТЕКТОНІКА ТВОРУ
ЯК ОЗНАКА АВТОРСЬКОГО СТИЛЮ.
ДЖ. ЧОСЕР «КЕНТЕРБЕРІЙСЬКІ ОПОВІДАННЯ»**

Романець В. М.

кандидат педагогічних наук, доцент
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
ORCID 0000–0001–9980–6482

Подковирофф Н. Т.

кандидат педагогічних наук, доцент
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
ORCID 0000–0001–8766–8588

У статті розглядаються проблеми композиції та архітекtonіки художнього твору. Досліджується співвідношення цих понять. Проведено аналіз типів композиційної організації художнього твору. Зазначено, що проблема композиції художнього твору має досить давню традицію. Її розглядав свого часу ще у IV ст. до н. е. Аристотель, при цьому наголошував на тому, що досконалість твору можна забезпечити вмотивованим відбором і поєднанням окремих елементів у цілісність, яка становитиме певну гармонію. Проведено дослідження теоретичних аспектів поняття «композиція», розмежування із подібними йому значеннями «структура» та «архітекtonіка», опис композиційних прийомів, які увиразнюють функції композиції в художньому творі. У статті розглядаються особливості композиції та архітекtonіки «Кентерберійських оповідань» («The Canterbury Tales») — твору Джеффри Чосера, що був написаний наприкінці XIV століття середньоанглійською мовою, але залишився незавершеним. Літературна майстерність Чосера проявляється, наприклад, в тому, що в оповіданнях відображені індивідуальні риси та манера оповіді героїв. Автор малює широке полотно англійської дійсності сучасної йому доби. Книга складається з «Прологу», двадцяти двох віршованих та двох прозових оповідань, які зв'язані інтерлюдіями. Обрамлюючі оповідання повідомляють про розвиток дії. Запозичивши сюжети багатьох оповідань у інших авторів, Чосер ускладнює фабулу, насичує її реалістичними деталями. Динаміку дії автор поєднує з психологічним аналізом. Наголошено на тому, що композиція художнього твору структурується з таких основних елементів: сюжет — черга подій, що відбуваються в творі; конфлікт — зіткнення характерів та обставин, поглядів і принципів життя, які покладені в основну дію. Конфлікт може відбуватися між особистістю і суспільством чи між персонажами. А у свідомості він може бути явним, прихованим чи уявним. Елементи сюжету відтворюють ступені розвитку конфлікту;

пролог — своєрідний вступ до твору, в якому розповідається про події минулого, він емоційно налаштовує читача на сприйняття твору; *експозиція* — введення в основу дію, показ умов і обставин, які були до початку дії (розгорнута, нерозгорнута, цілісна і «розірвана», розташована на початку, в середині чи наприкінці твору); *ознайомлення* з персонажами твору, обставинами та хронологією, на тлі яких відбувається дія; *зав'язка* — початок руху сюжету (подія, з якої починається конфлікт, розвиваються подальші дії); *розвиток дії* — система подій, які стають наслідком зав'язки, конфлікт загострюється, а суперечності проявляються ясніше і гостріше; *кульмінація* — момент найвищої напруги дії, вершина конфлікту — після кульмінації відбувається послаблення дії; *розв'язка* — вирішення конфлікту або вказівка на можливі шляхи його вирішення. Це заключний момент дії художнього твору. На цьому етапі композиції показано чи вирішення, чи неможливість його розв'язати; *епілог* — заключна частина твору, в якій позначається напрям подальшого розвитку подій і долі героїв. *Коротка розповідь про те, що сталося з дійовими особами твору, після закінчення основної сюжетної дії.* В дослідженні розглянуто варіанти сюжету: сюжет може викладатися в прямій послідовності подій з відступами у минуле — «ретроспективами». Крім того, сюжет може зображувати екскурси в майбутнє чи навмисно змінено послідовність подій. Несюжетними елементами вважаються: вставні епізоди, авторські відступи. Таким чином, слід зазначити, що основною функцією сюжету є відображення позиції автора. У творі можуть бути відсутні окремі елементи сюжету, а іноді є кілька сюжетних ліній. Прийоми архітекτονіки, використані автором, створюють особливий неповторний авторський стиль. І саме автор сам обирає провідні композиційні принципи. Так композиція твору може бути багатоплановою, лінійною, кільцевою, «ниткою з намистинами». *Майстерна архітектоніка* — це не просто єдність складових частин твору, це — самотність конкретного твору, його краса й унікальність. Зазначено, що суттєвою якістю композиції твору Чосера є її логічна послідовність. Саме за допомогою композиції можна визначити, що в «Кентерберійських оповіданнях» центром подій є подорож палігримів до святого місця. *Архітектоніка, тобто співвідношення між собою частин твору, наприклад, пролог і епілог традиційно невеликі, розташовуються на початку — пролог і наприкінці — епілог твору. А розділи більшого розміру розташовані між прологом і епілогом. У «Кентерберійських оповіданнях» Дж. Чосера подієвий тип композиції має хронологічну форму. Між окремими діями є часові відстані, але порушення природної послідовності в часі відсутні.*

Ключові слова: архітектоніка, композиція, пролог, епілог, інтерлюдія, психологічний аналіз.

**COMPOSITION AND ARCHITECTONICS OF A WORK OF FICTION
AS A CHARACTERISTIC OF THE AUTHOR'S STYLE. J. CHAUCER
«THE CANTERBURY TALES»**

Romanets V.

*candidate of sciences pedagogics, associate professor
Odessa I. I. Mechnikov University*

Podkovyoff N.

*candidate of sciences pedagogics, associate professor
Odessa I. I. Mechnikov University*

The study presented here examines the problems of composition and architectonics of a work of fiction. The author analyses the correlation of these notions. A close examination of the types of compositional organization of a work of fiction has been carried out. It is noted that the problem of the composition of a work of fiction has a fairly long tradition. At the time, the problem was considered by Aristotle (4th century BC), who focused on the fact that the perfection of a work could be achieved by motivated selection and combination of separate elements into a single whole, which forms complete harmony. A study has been made of the theoretical aspects of the notion of «composition», as well as a demarcation with similar values such as «structure» and «architectonics», and a description of compositional techniques that clarify the functions of composition in a work of fiction. The article discusses the features of the composition and architectonics of «Canterbury Tales», a work by Geoffrey Chaucer, which was written at the end of the 14th century in Middle English, but remained unfinished. Chaucer's literary skill is manifested in the fact that the stories reflect the individual traits and individual manner of narrating of the characters. The author depicts a wide canvas of English reality of his contemporary era. The book consists of a «Prologue», 22 verse and two prose stories, which are interconnected by interludes. The framing story reports on the development of the action. Borrowing the themes from numerous stories by other authors, Chaucer complicates the plot, saturates it with realistic details. At the same time, he connects the dynamics of action with psychological analysis. It is emphasized that the composition of a work of fiction is structured from the following main elements: plot — a series of events that are depicted in the work of fiction; conflict is a clash of characters and circumstances, views and principles of being, which are the basis of action. The conflict may arise between the individual and society or between characters. And in the mind of the hero, it can be explicit, hidden or imaginary. Plot elements reflect the stages of development of the conflict; prologue — a kind of introduction to the work, which tells about the events of the past and it emotionally sets the reader to perceive the work; exposition — an introduction to the main action, an description of the conditions and circumstances that preceded the beginning of the action (it can be expanded, non-deployed, integral and «torn», located at the beginning, in the middle or at the end of the work); familiarization with the characters of the work, the circumstances and chronology against which the action takes place; starting point of

the plot — the beginning of the plot movement (the event from which the conflict begins, further events develop); development of action — a system of events that are the result of the starting point of the plot; the conflict escalates, and contradictions appear more clearly and sharply; climax — the moment of the highest tension of the action, the peak of the conflict — after the climax, the action weakens; denouement — the resolution of the main conflict, or an indication of possible ways to resolve it. This is the final moment of the action of the work of fiction. At this stage of the composition, either the resolution of the conflict is demonstrated or the impossibility of its resolution is shown; epilogue — the final part of the work of fiction, which indicates the direction of further development of events and the fate of the characters. A short message about what happened to the acting characters of the work of fiction after the end of the main storyline. The study considers plot options: the plot can be presented in a direct sequence of events with digressions into the past — retrospectives. In addition, the plot may depict «excursions» into the future or deliberately show an altered sequence of events. Non-plot elements are: inserted episodes, author's digressions. Therefore, it should be noted that the main function of the plot is to expand the scope of the depicted events and, thus, to reflect the position of the author in relation to various phenomena of life. The work of fiction may lack individual elements of the plot, and sometimes there are several storylines. Architectonic techniques used by the author create a special unique author's style. And it is the author himself who chooses the main compositional elements. Thus, the composition of a work of fiction can be multifaceted, linear, circular, «a thread with beads». Masterful architectonics is not just the unity of the constituent parts of a work, it is the originality of a particular work, its beauty and uniqueness. It has been determined that the most important property of the composition of this work of Chaucer is its logical sequence. It is with the help of the composition that one can determine that in the «Canterbury Tales» the center of events is the journey of the pilgrims to the holy place. Architectonics is consequently the relationship between the parts of the work. For example, the prologue and epilogue are traditionally small, the prologue being located at the beginning and the epilogue at the end of the work. And the larger elements are located between the prologue and the epilogue. Thus, the architectonics of the elements of the work is logically consistent with each other. In the «Canterbury Tales», the event type of composition has a chronological form. There is a time distance between separate events, but there is no violation of the natural chronology.

Key words: *architectonics, composition, prologue, epilogue, interlude, psychological analysis, chronology of events.*

Вступ. Творчість Джеффри Чосера (1340–1400) займає значне місце в історії англійської літератури і багато століть є об'єктом дослідження як вітчизняних, так і закордонних фахівців. Особливу цікавість і досі викликає збірка «Кентерберійські оповідання» (початок 80-х рр. XIV ст.), в тому числі і дослідження надзвичайної майстерності композиційної організації цього твору.

Слід зауважити, що проблема дослідження художнього твору має досить давню традицію. Свого часу її розглядав Аристотель (IV ст. до н. е.), при цьому наголошував на тому, що досконалість твору можна забезпечити вмотивованим відбором і поєднанням окремих епізодів у цілісність, яка становитиме певну гармонію. Незалежно від того, що упродовж тривалого часу відбувається в літературознавстві, поняття «композиція» не має чітко визначених термінологічних меж. Це питання досліджували такі відомі фахівці як: Т. Денисова, І. Качуровський, Л. Левітан, Л. Цілевич, Г. Поспелов, І. Семенчук, Б. Успенський, В. Халізев та ін.

Багато суперечностей у літературознавстві виникає, наприклад, при вирішенні понять «композиція» і «структура». Так, науковець Б. Іванюк наголошує, що поняття «структура» уточнює зміст «композиції». При цьому «композиція» є категорією, зміст якої відтворює динамічну єдність літературного твору, на відміну від категорії структури, що відповідає єдності твору, яка вже відбулася, або остаточній» (Іванюк, 2001: 266). Т. Денисова наголошує на тому, що композиція це «організація всіх образних засобів твору» (Денисова, 1998: 91). Дослідники Л. Левітан і Л. Цілевич досліджували сюжет як художнє зображення дії. Отже, на їх думку, доцільніше не розмежовувати композицію і сюжет, а розуміти їх «сюжетно-композиційну єдність» (Левітан, 1990: 97).

Традиційно існує розуміння композиції як формального чинника твору. На цю думку пристає А. Ткаченко, однак наголошує, що розподіл на форму і зміст є досить умовним, бо він «зникає, якщо перед нами — художній твір» або «саме так сформований зміст» (Ткаченко, 2003: 170). Крім того, особливості композиції визначаються літературним напрямом. Для класицизму — це триєдність (місце, час, дія). Для романтизму — змалювання виняткових характеристик у виняткових обставинах. Композиція твору також зумовлюється родом, видом і жанром твору.

Метою статті є виявлення сюжетно-композиційних особливостей збірки Дж. Чосера «Кентерберійські оповідання», видатного твору англійської літератури пізнього середньовіччя. Згідно з метою автори ставлять такі завдання:

- 1) з'ясувати теоретичні засади досліджень про композицію, архітектоніку і типи композиційної організації художнього твору;
- 2) охарактеризувати композицію та архітектоніку збірки Дж. Чосера «Кентерберійські оповідання».

Методи дослідження. Для досягнення головної мети та розв'язання поставлених завдань у роботі використовуються методи порівняльно-історичного та типологічного аналізу. За допомогою цих методів досліджуються особливості художньої майстерності Дж. Чосера, втілені в організації композиції та архітектоніки збірки «Кентерберійські оповідання». Матеріалом для дослідження є цей видатний твір Дж. Чосера, що залишився незакінченим, але без якого неможливо уявити англійську літературу.

Результати та обговорення. Теоретичні аспекти поняття «композиція» значною мірою потребують з'ясування цілої низки питань: визначення терміна, розмежування із подібними йому за значенням «структурою» й «архітектонікою», опис композиційних прийомів, які увиразнюють функції композиції в художньому творі. Вочевидь, композиція виступає побудовою літературного твору, зумовлена наповненням його змісту, логікою зображуваного, задумом автора. Композиційні особливості можуть означувати жанрово-композиційні елементи літературного тексту як певної єдності, що становить його структуру, при цьому набуваючи статичності (Курціус, 2007: 80).

Композиційні прийоми — повтори, варіації, мотив, деталізація, узагальнення, суб'єктна організація або «точка зору», зіставлення, протиставлення, часова організація тексту, монтаж — взаємопов'язані. Їх основна функція — увиразнити певні аспекти твору, наголосити на значимості окремих його компонентів, незважаючи на різноманітні засоби, на яких вони базуються. За допомогою прийомів компонування та взаємодії зі змістовими чинниками композиція літературного твору впливає на його сприйняття та інтерпретацію читачем, скеровує його реакцію та естетичні смаки.

Як синоніми в літературознавчій науці часто вживаються терміни «композиція», «архітектоніка» і «структура». Теоретик літератури І. Качуровський вказує на їх відмінності та вважає композицію певною частиною архітектоніки художнього твору. На матеріалі «Божественної комедії» Данте І. Качуровський ілюструє розмежування вказаних термінів: «Існує подвійний поділ — цілого твору на три частини, а кожної з частин (послідовно) на тридцять чотири, тридцять три і ще раз тридцять три пісні — я називаю композицією. До композиції належить також градаційна (зростальна) структура кожної частини. Показ мандрівки, зустрічі, упізнавання, розповіді належать до архітектоніки» (Качуровський, 2008: 45).

Науковець І. Семенчук має протилежну думку і розглядає композицію як поняття функціональне, змістовне», натомість архітектоніку — як «суто формальне, технічне», тобто як будову художнього твору (Семенчук, 1994: 14–15).

Архітектоніка — це співвідношення між собою частин твору (наприклад, пролог і епілог традиційно невеликі, розташовуються на початку (пролог) і в кінці (епілог) твору, а розділи — більшого розміру і розташовуються між прологом і епілогом). «Побудова сюжету: сюжет ділиться на частини (розділи, частини, томи, їх розмір), від якої особи ведеться розповідь (від першої або третьої, рідше — другої), яка роль діалогу, як представлена послідовність подій (хронологія порушена чи ні), чи є якісь описи, авторські міркування, ліричні відступи, як згруповані дійові особи і так далі» (Курціус, 2007: 100).

До основних елементів композиції належать:

Сюжет — те, що відбувається у творі; система основних подій і конфліктів.

Конфлікт — зіткнення характерів і обставин, поглядів і принципів життя, покладене в основу дії. Конфлікт може відбуватися між особистістю і суспільством, між персонажами. У свідомості героя може бути явним і прихованим. Елементи сюжету відтворюють ступені розвитку конфлікту.

Пролог — своєрідний вступ до твору, в якому розповідається про події минулого, він емоційно налаштовує читача на сприйняття (зустрічається рідко).

Експозиція — уведення в основну дію, показ умов і обставин, які були до початку дій (розгорнута, нерозгорнута; цілісна і «розірвана»; розташована на початку, в середині, наприкінці твору); ознайомлення з персонажами твору, обстановкою, часом і обставинами, за яких відбувається дія.

Зав'язка — початок руху сюжету (подія, з якої починається конфлікт, розвиваються подальші дії).

Розвиток дії — система подій, які впливають із зав'язки; конфлікт загострюється, а суперечності проявляються ясніше і гостріше.

Кульмінація — момент найвищої напруги дії, вершина конфлікту, кульмінація — основна проблема твору, після неї дія слабшає.

Розв'язка — вирішення зображуваного конфлікту або вказівка на можливі шляхи його вирішення. Заключний момент дії художнього твору. У ній вирішується конфлікт або показано його нерозв'язність.

Епілог — заключна частина твору, в якій позначається напрям подальшого розвитку подій і долі героїв. Коротка розповідь про те, що сталося з дійовими особами твору після закінчення основної сюжетної дії.

Сюжет може викладатися: в прямій хронологічній послідовності подій; з відступами в минуле — ретроспективами — і «екскурсами» в майбутнє; в навмисно зміненій послідовності. Несюжетними елементами вважаються: вставні епізоди, авторські відступи. Основна функція — розширювати рамки зображуваного, можливість висловити думки і почуття автора з приводу різних явищ життя, не пов'язаних безпосередньо з сюжетом.

У творі можуть бути відсутні окремі елементи сюжету, іноді є кілька сюжетних ліній. Провідним композиційним принципом може бути композиція багатопланова, лінійна, кільцева, «нитка з намистинами». «Додаткові засоби композиції: вставні епізоди (не пов'язані безпосередньо з сюжетом твору); художні передумови — зображення сцен, які немов передбачають і випереджають подальший розвиток подій; художнє оздоблення — сцени, які починають і закінчують подію чи твір, доповнюючи його, надаючи додатковий зміст» (Денисова, 1998: 117).

Прийоми архітектоніки, вживані автором, створюють певний, неповторний авторський стиль. Наприклад, коли всі твори характеризуються послідовністю у викладі подій (хронологія ніколи не порушується), хід оповіді плавний, текст постійно має гармонійну єдність, завжди наявні описи пейзажу. Пейзаж може відігравати роль ще одного персонажа тексту, який виконує важливу роль у композиції твору.

Книга Джозефа Чосера починається із «Загального Пролога». В пролозі автор робить настанову на провідний композиційний принцип, який буде використано:

*But none the less, whilst I have time and space,
Before yet farther in this tale I pace,
It seems to me accordant with reason
To inform you of the state of every one
Of all of these, as it appeared to me,
And who they were, and what was their degree,
And even how arrayed there at the inn;
And with a knight thus will I first begin (Chaucer).*

Сюжет твору побудовано так, що господар таверни Гаррі Бейлі пропонує богомольцям, які ідуть на прощу, розповідати цікаві історії, щоб за розповідями скоротити шлях до Кентербері та повернення назад. З цих розповідей, кожна з яких є завершеною поетичною новелою, складається вся книга. «Кентерберійські оповідання» представляють збірку новел і повістей, об'єднаних загальною сюжетною «рамкою»: ситуацією бесіди, розповіддю по черзі. Особливості композиції в тому, що основний сюжет обрамляє вставні новели (Денисова, 1998: 25).

«Загальний Пролог» вносить елемент азарту, адже той із оповідачів, чий розповіді будуть найкращими, отримає винагороду — безкоштовне частування. Однак ім'я переможця залишилося невідомим, оскільки «Кентерберійські оповідання» закінчуються значно раніше, ніж мандрівка пілігримів.

Загалом, у пролозі немає розповіді про незвичайне явище — тільки повідомлення про подальші оповіді. Те саме можна сказати про «Пролог мажордома», «Пролог кухаря», «Пролог юриста», «Пролог шкіпера», «Епілог до розповіді шкіпера», «Пролог до розповіді про сера Топаза», «Епілог до розповіді про сера Топаза», «Пролог монаха», «Пролог монастирського капелана», «Епілог до розповіді монастирського капелана», «Епілог до розповіді лікаря», «Пролог продавця індульгенцій», «Пролог кармеліта», «Пролог пристава церковного суду», «Пролог студента», «Післямова Чосера», «Пролог купця», «Епілог до розповіді купця», «Пролог сквайра», «Епілог до розповіді сквайра», «Пролог Франкліна», «Пролог слуги каноніка», «Пролог економа», «Пролог священика».

Всі перелічені вище прологи та епілоги — частина загальної рамкової конструкції. Якщо розглядати саму рамку, то вона не може бути новелою з ряду причин: по-перше, вона, навіть не закінчена, є досить значною за обсягом і включає у себе не лише багато персонажів, але й багато подій.

Деяко інакше показано на їхньому тлі «Пролог Батської ткалі», найбільший за обсягом із усіх прологів та епілогів. Ткаля розповідає про кожного з п'яти своїх чоловіків і роздумує над Святим Письмом:

*She'd been respectable throughout her life,
With five churched husbands bringing joy and strife,
Not counting other company in youth;
But thereof there's no need to speak, in truth.*

*Three times she'd journeyed to Jerusalem;
And many a foreign stream she'd had to stem;
At Rome she'd been, and she'd been in Boulogne,
In Spain at Santiago, and at Cologne* (Chaucer).

Час від часу розповідь переривається незадоволеними людьми, бо пролог ткалі занадто довгий, що робить його частиною рамки, однак розповідь про смерть кожного чоловіка ткалі — це окрема історія. Кожна історія написана іронічно, а весь пролог у цілому — роздум про те, чи має право жінка виходити заміж вдруге (втретє, вчетверте, вп'яте...) після смерті чоловіка. «Пролог Батської ткалі» не новела, тому що «незвичайної події» тут немає: чоловіки помирали не внаслідок якихось загадкових подій і сама оповідачка сприймає їхні смерті як щось буденне.

До описових елементів композиції належать пейзаж, інтер'єр, портрет, а також характеристики героїв, розповідь про багаторазові, регулярно повторювані дії, звички.

Портрет персонажа — опис його зовнішності: тілесних, природних і зокрема вікових властивостей (риси обличчя і фігури, колір волосся), а також всього того в образі людини, що сформовано соціальним середовищем, культурною традицією, індивідуальною ініціативою (одяг, прикраси, зачіска). Зовнішність і поведінка персонажа пов'язані з його характером. У створенні портрета до кінця XVIII ст. залишалася провідною тенденцією його умовна форма, переважання загального над окремим. У літературі XIX ст. виділяються два основних види портрета: статичний і динамічний. У статичному портреті перераховуються деталі обличчя, фігури, одягу, окремих жестів та інших прикмет зовнішності. Він дається від особи оповідача. Динамічний портрет замість докладного перерахування рис зовнішності передбачає коротку, виразну деталь, що виникає під час розповіді.

Портретні характеристики персонажів твору Чосер подає так: «Гості були різних звань і роду занять, що, втім, не заважало їм підтримувати невимушену бесіду».

Серед них був і Лицар, відомий всьому світу своєю доблестю і славними подвигами, які він скоїв у численних битвах, і його син, юний Сквайр, незважаючи на свої молоді роки, встиг заслужити прихильність своєї коханої, здобувши собі славу як вірний зброєносець у далеких походах в чужі межі, одягнені в яскраве вбрання.

Разом з лицарем їхав також Йомен, який носив зелений камзол з капюшоном і був озброєний луком з довгими зеленоперими стрілами, хороший стрілок, колишній, мабуть, лісник:

*A yeoman had he, nor more servants, no,
At that time, for he chose to travel so;
And he was clad in coat and hood of green.
A sheaf of peacock arrows bright and keen
Under his belt he bore right carefully
(Well could he keep his tackle yeomanly:
His arrows had no draggled feathers low),
And in his hand he bore a mighty bow.
A cropped head had he and a sun — browned face.
Of woodcraft knew he all the useful ways (Chaucer).*

Разом з ними була Абатиса на ім'я Еглантина, яка дивилася за знатними послушницями, лагідна й охайна. Кожному з присутніх за столом було приємно бачити її чисте личко і милу посмішку.

Вона про щось розмовляла з поважним і товстим Ченцем, який був монастирським ревізором:

*A monk there was, one made for mastery,
An outrider, who loved his venery;
A manly man, to be an abbot able.
Full many a blooded horse had he in stable:
And when he rode men might his bridle hear
A—jingling in the whistling wind as clear,
Aye, and as loud as does the chapel bell
Where this brave monk was of the cell (Chaucer).*

Пристрасний мисливець і веселун, він був проти суворих, затворницьких правил, любив погуляти і тримав хортів. На ньому був розкішний плащ, і їхав він на гнідому коні.

Поруч з ним за столом сидів Кармеліт, збирач податків, який досяг успіху в своєму мистецтві, як ніхто вмів вичавити останній гріш навіть у жебрака, пообіцявши йому вічне блаженство на небесах.

Пейзаж — це опис будь-якого незамкненого простору зовнішнього світу. Пейзаж виконує кілька важливих функцій:

- позначає місце і час дії;
- сюжетне мотивування (природні та метеорологічні процеси можуть скерувати сюжет у певну сторону, що не залежить від волі персонажів);

• форма психологізму (створює психологічний настрій сприйняття тексту, допомагає розкрити внутрішній стан героїв).

У творі Чосера пейзаж позначає місце і час дії:

*When April with his showers sweet with fruit
The drought of March has pierced unto the root
And bathed each vein with liquor that has power
To generate therein and sire the flower;
When Zephyr also has, with his sweet breath,
Quickened again, in every holt and heath,
The tender shoots and buds, and the young sun
Into the Ram one half his course has run,
And many little birds make melody
That sleep through all the night with open eye
(So Nature pricks them on to ramp and rage)
— Then do folk long to go on pilgrimage,
And palmers to go seeking out strange strands,
To distant shrines well known in sundry lands.
And specially from every shire's end
Of England they to Canterbury wend,
The holy blessed martyr there to seek
Who helped them when they lay so ill and weal (Chaucer).*

«Навесні, у квітні, коли земля прокидається від зимової сплячки, з усіх боків Англії стікаються низки паломників в абатство Кентербері вклонитися мощам святого Фоми Бекета. Одного разу в таверні «Табард», в Соуерку, зібралася досить різношерста компанія паломників, яких об'єднувало одне: всі вони тримали шлях в Кентербері».

Не завжди у «Кентерберійських оповіданнях» місто виступає головним місцем дії, а подекуди автор говорить про далекі заморські міста. Проте такі напрямки сюжету є «поза часом і простором», точніше — відповідність до місця та часу, які для автора є життєвим середовищем, — середньовічного Лондона. Про це говорять деталі, які Чосер застосовує: не можна описати того, що не бачив власними очима, чого не міг спостерігати.

Інтер'єр — це зображення внутрішніх приміщень, опис замкненого простору. У творі Чосера:

*And well we there were eased, and of the best.
And briefly, when the sun had gone to rest,
So had I spoken with them, every one,*

*That I was of their fellowship anon,
And made agreement that we'd early rise
To take the road, as you I will apprise* (Chaucer).

Інтер'єр використовується в основному для соціальної та психологічної характеристики персонажів, демонструє умови їх життя. Фундаментальною основою середньовічного суспільства була сім'я. Місце особи в суспільстві визначалося родиною, в якій вона народилася і переходила в соціальну ієрархію через будинок, в якому жила. Будинки мали свої ранги відповідно до соціального статусу сім'ї, яка в них жила. Про це Чосер згадує побіжно: кілька розповідей містять локацію сюжету в будинку або довкола нього.

Висновки. Збірка «Кентерберійські оповідання» Джеффри Чосера є ренесансною енциклопедією життя Англії XIV ст. Водночас цей художній твір також є енциклопедією художніх жанрів означеного часу. В ньому наявні такі жанри як куртуазна повість, побутова новела, ле, фаблю, народна балада, пародія на лицарську авантюрну поезію, повчальне (дидактичне) оповідання у віршах. На відміну від схематичних зображень представників різних соціальних і професійних груп у середньовічній оповідній літературі, Дж. Чосер створює яскраві образи соціальних типів англійського середньовічного суспільства.

У «Кентерберійських оповіданнях» автор показує героїв, списуючи їх безпосередньо з натури. Він створив нову літературу, в якій поєдналися багатство фантазії та здоровий глузд. У творі представлені майже всі суспільні типи Англії: люди, які воюють; люди, які працюють на землі; люди з духовенства (бенедиктинський монах, ігумени, мінорит, монахія, сільський священик, езекутор церковного суду, продавець індульгенцій); люди з міста (купець, корабельник, шинкар); люди розумової праці (юрист, лікар, студент, поет Чосер). Місто стає місцем, де зустрілися представники різних станів, і місцем поєднання міської культури з куртуазною. Джеффри Чосер написав твір про нове суспільство в Англії, використавши алегоричність, новий тип літературного героя та особливу композиційну організацію матеріалу.

Кожен герой твору розповідає історію, що відповідає його соціальному та психологічному стану. Тут і романтичне оповідання лицаря про любов і дружбу, і комічна розповідь мельника про теслю-рогоносця, і розповідь корабельника про хитруна-ченця, який заплатив звабленій ним жінці грошима, взятими в борг у її чоловіка.

ка. Чосер представляє в цілому всі основні літературні жанри своєї епохи: лицарський роман (лицар), куртуазну повість (сквайр), фабліо (мельник, мажордом, шкіпер), «тваринний» епос (монастирський капелан), життя святих (друга черниця), проповідь (пролог продавця індульгенцій), моральну алегорію, етичний трактат (священик).

Обрамляюча новела повідомляє розвиток дії. Запозичивши сюжети багатьох оповідань у інших авторів, Чосер ускладнює фабулу, насичує її реалістичними деталями, динаміку дії поєднує з психологічним аналізом.

Суттєвою якістю композиції твору є її доступність. За допомогою композиції можна вирізнити, що в «Кентерберійських оповіданнях» центром подій є подорож палігримів до святого місця.

Архітектоніка (співвідношення між собою частин твору (наприклад, пролог і епілог) традиційно невеликі, розташовуються на початку (пролог) і в кінці (епілог) твору, а розділи — більшого розміру і розташовуються між прологом і епілогом) у творі дотримана.

У збірці «Кентерберійські оповідання» подієвий тип композиції має хронологічну форму. Між окремими діями є часові відстані, але порушення природної послідовності в часі відсутні. Тобто події, які відбулися раніше в житті, у творі також подаються раніше, а не після наступних подій. Довільне переміщення подій і порушення прямого руху часу відсутні.

Список літератури

- Денисова Т. Роман і проблеми його композиції. К. : Наук. думка, 1998. 220 с.
- Іванюк Б. Композиція. *Лексикон загального і порівняльного літературознавства* / за ред. А. Волкова, О. Бойченка та ін. Чернівці : Золоті литаври, 2001. С. 266–267.
- Качуровський І. Генетика в архітектоніка. Кн. II. К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 376 с.
- Курціус Е. Р. Європейська література і латинське середньовіччя / пер. з нім. А. Онишко. Львів : Літопис, 2007. 300 с.
- Левитан Л. Основы изучения сюжета. Рига : Звайгзне, 1990. 187 с.
- Семенчук І. Мистецтво композиції і характер. К. : Вища школа, 1994. 136 с.
- Ткаченко А. Мистецтво слова. Вступ до літературознавства : підручн. для студентів гум. спец. вищ. навч. закл. К. : ВПЦ «Київський університет», 2003. 448 с.
- Chaucer Geoffrey. The Canterbury Tales. URL:

References

- Denysova T. Roman i problemy yoho kompozytsii. K. : Nauk. dumka, 1998. — 220 s.
- Ivaniuk B. Kompozytsiia // Leksykon zahalnoho i porivnialnoho literaturoznavstva / za red. A. Volkova, O. Boichenka ta in. — Chernivtsi : Zoloti lytavry, 2001. — S. 266–267.
- Kachurovskiy I. Henetyka v arkhitektonika. Kn. II. — K. : Vyd. dim «Kyievo-Mohylianska akademiia», 2008. — 376 s.
- Kurtsius E. R. Yevropeiska literatura i latynske serednovichchia. Perekl. z nim. A. Onyshko. — Lviv: litopys, 2007. — 300 s.
- Levytan L. Основы изучения союза. Рыба : Zvaihzne, 1990. — 187 s.
- Semenchuk I. Mystetstvo kompozytsii i kharakter. K. : Vyshcha shkola, 1994. — 136 s.
- Tkachenko A. Mystetstvo slova : Vstup do literaturoznavstva : pidruchn. dlia studentiv hum. spets. vyshch. navch. zakl. — K. : VPTs «Kyivskiy universytet», 2003. — 448 s.
- Chaucer Geoffrey. The Canterbury Tales. — Elektronnyi variant.

Стаття надійшла до редакції 14.04.2023 року